

Betrokkenheid bij pesten op de basisschool en het sociaal functioneren in het voortgezet onderwijs. Een longitudinale studie.

Gerbert Haselager

Lezing op het VU-ACK-Symposium:
“Pesten; over leven in een harde leerschool”
Amsterdam, 16 februari 2005

Radboud Universiteit Nijmegen

VRAAGSTELLING

Wat gebeurt er met daders en slachtoffers, als je niet ingrijpt?

OF TE WEL:

Hoe vergaat het kinderen in het voortgezet onderwijs, die op de basisschool dader of slachtoffer van pesten waren, (en waarbij geen systematische interventies hebben plaatsgevonden)?

Achtergronden (1)

1. Pesten op school wordt vaak in verband gebracht met individuele verschillen tussen leerlingen.
2. Er is relatief minder aandacht voor de sociale context van het pesten.
3. In longitudinaal onderzoek wordt het functioneren van dezelfde kinderen op verschillende tijdstippen in beeld gebracht. Met dit type onderzoek kun je de stabiliteit van eigenschappen van leerlingen, en dus van hun individuele verschillen, onderzoeken.
4. Daarom is longitudinaal onderzoek een goede benadering om een indruk te krijgen van het relatieve belang van individuele verschillen bij pesten op school.

Achtergronden (2)

Met behulp van longitudinaal onderzoek kun je een beeld krijgen van de langere termijn effecten van betrokkenheid bij pesten.

Een belangrijk voorbeeld daarvan is het idee dat slachtofferschap van pesten zowel op korte termijn als op langere termijn een negatieve invloed heeft op het welbevinden. Klopt dat idee?

Een ander voorbeeld is het idee daderschap van pesten een voorbode is van een criminele carrière. Klopt dat idee?

Steekproef, design, instrumenten

Nijmeegs longitudinaal project, tot nu toe met 4 meetronden, gegevens van de laatste 2 meetronden worden gepresenteerd.

Longitudinale steekproef: 540 kinderen

3e meetronde: bovenbouw basisonderwijs, klasgenoten van de longitudinale steekproef (N=2591)

4e meetronde: onderbouw voortgezet onderwijs, klasgenoten van de longitudinale steekproef (N=3361)

Schriftelijk klassikaal vragenlijstonderzoek, zelfrapportage en rapportage door klasgenoten (sociometrie).

Drie delen

1. Leeftijdstrends in betrokkenheid bij pesten
2. Stabiliteit
3. Samenhang met welbevinden en sociaal functioneren

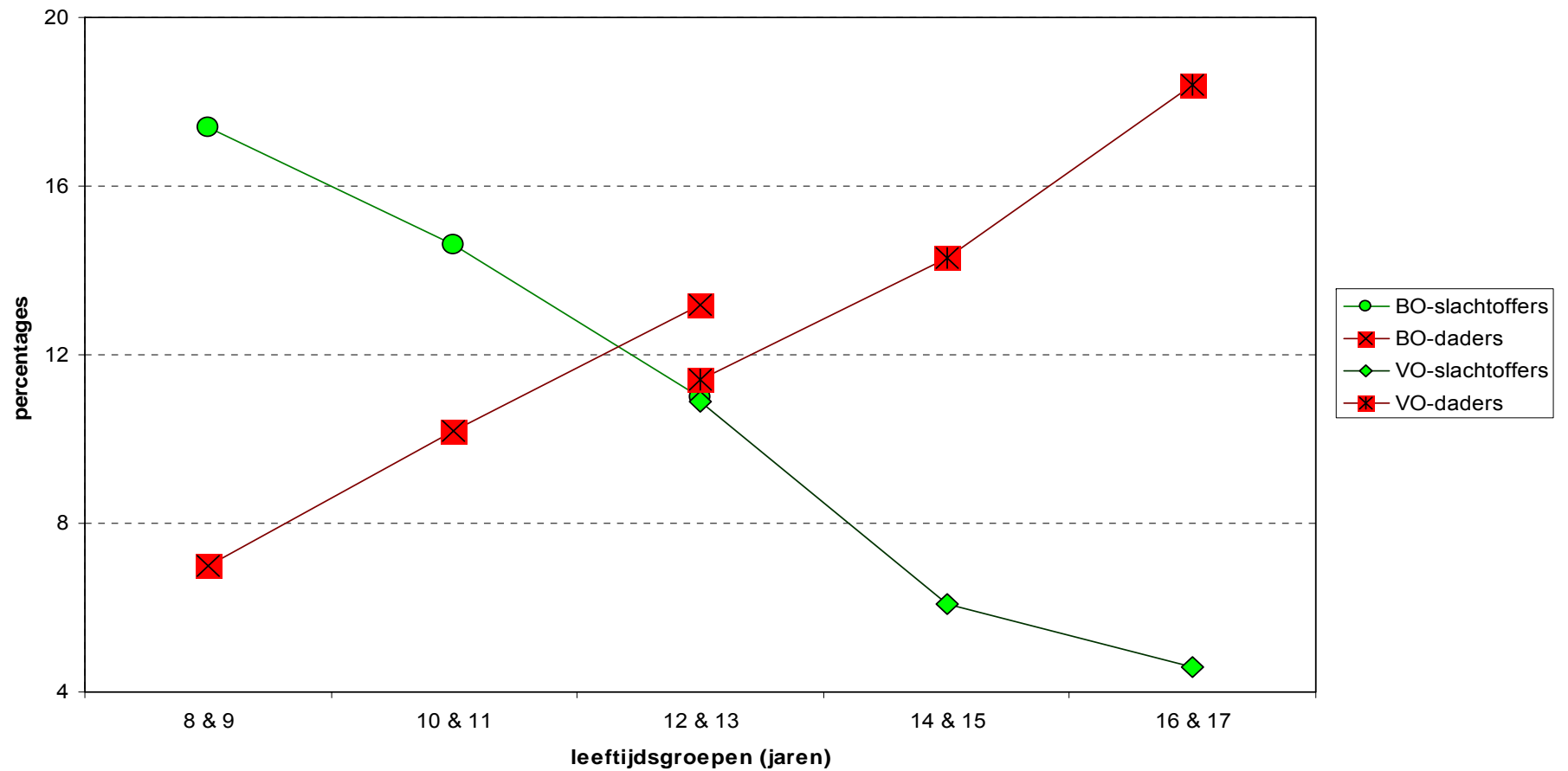
Deel Een

Leeftijdstrends in betrokkenheid bij pesten

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

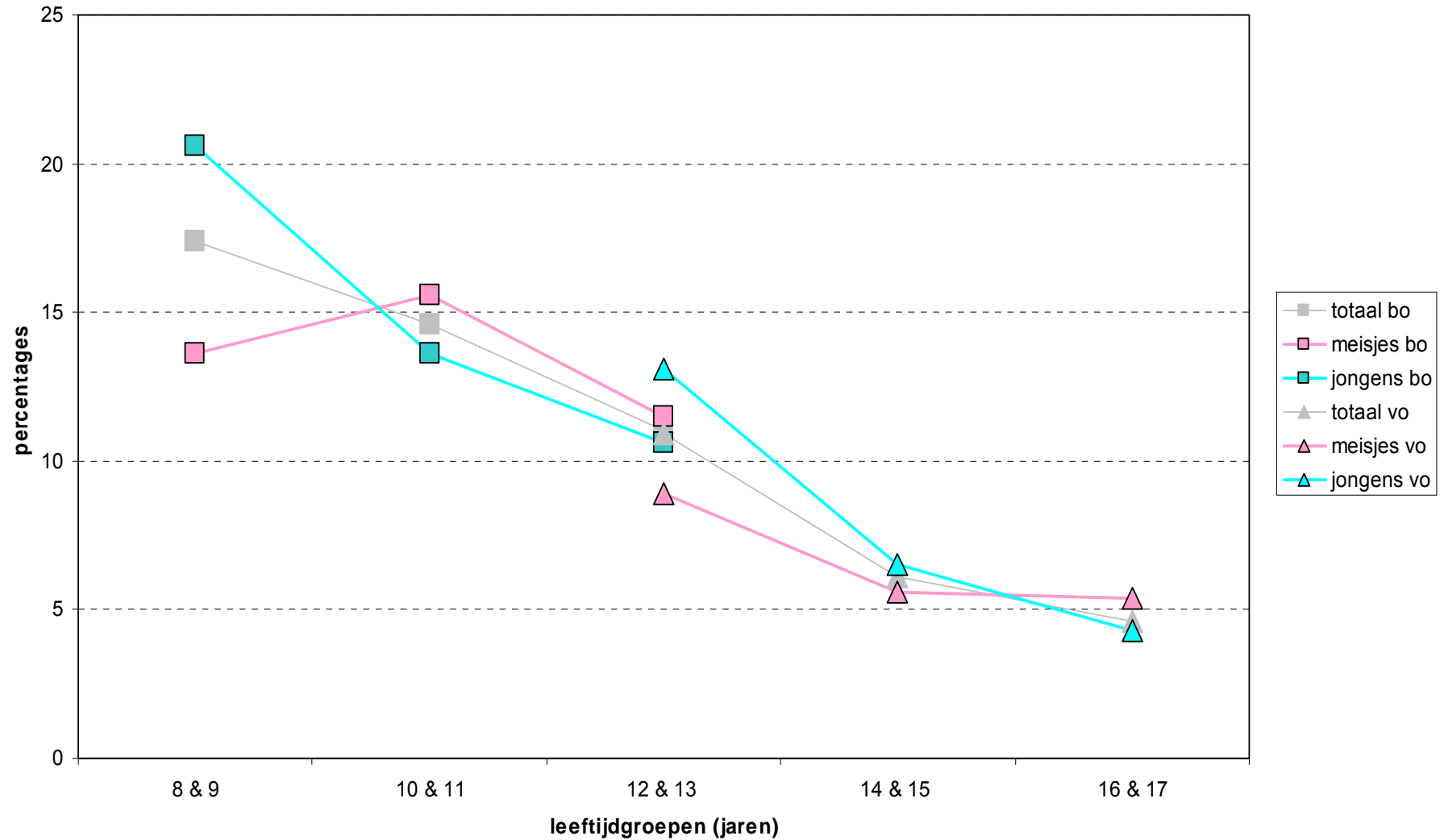
leeftijdsverschillen in percentages slachtoffers en daders van pesten
(zelf rapportage)

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

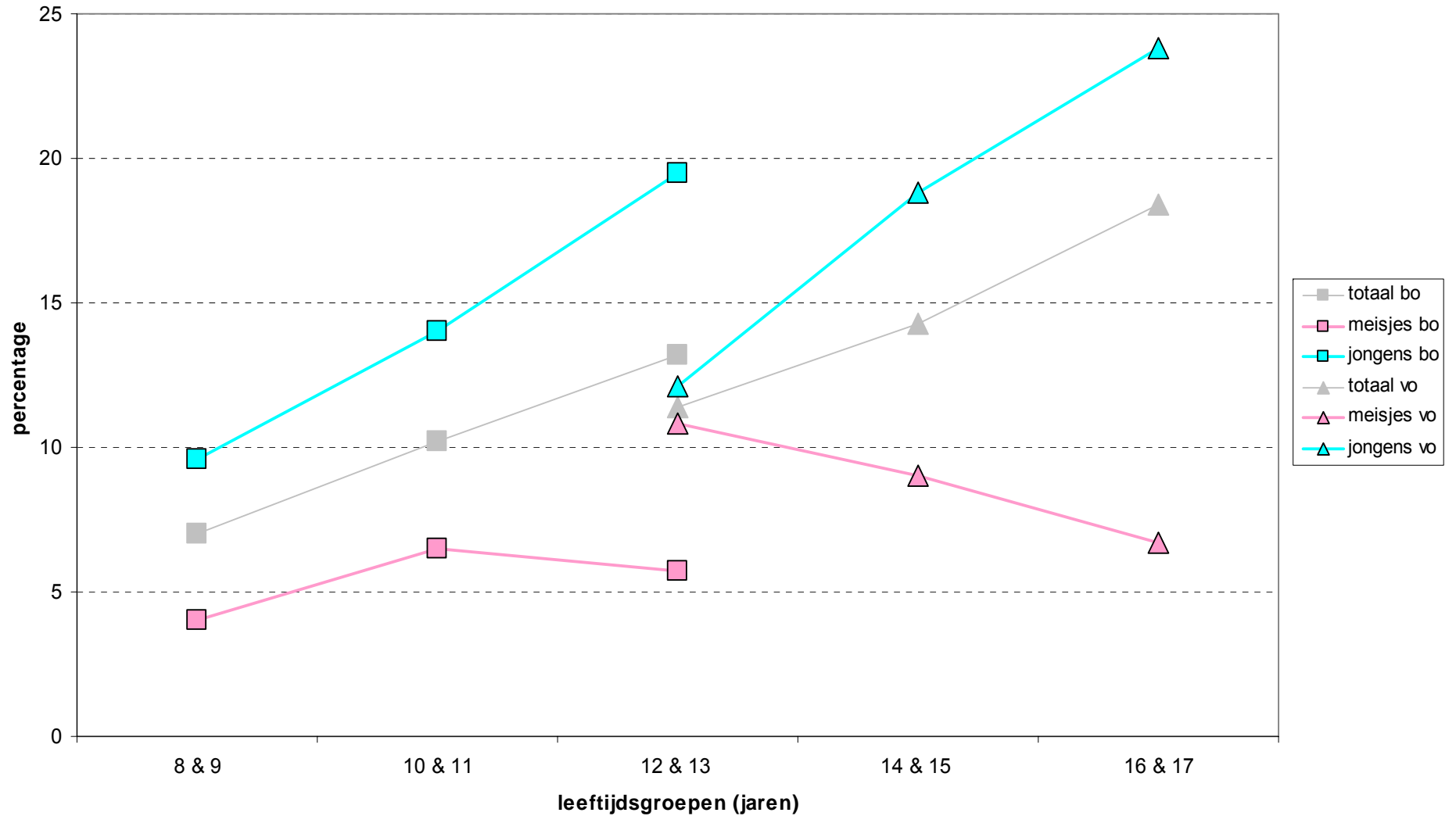
leeftijds- en geslachtsverschillen in percentages slachtoffers van pesten
(zelf rapportage)

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

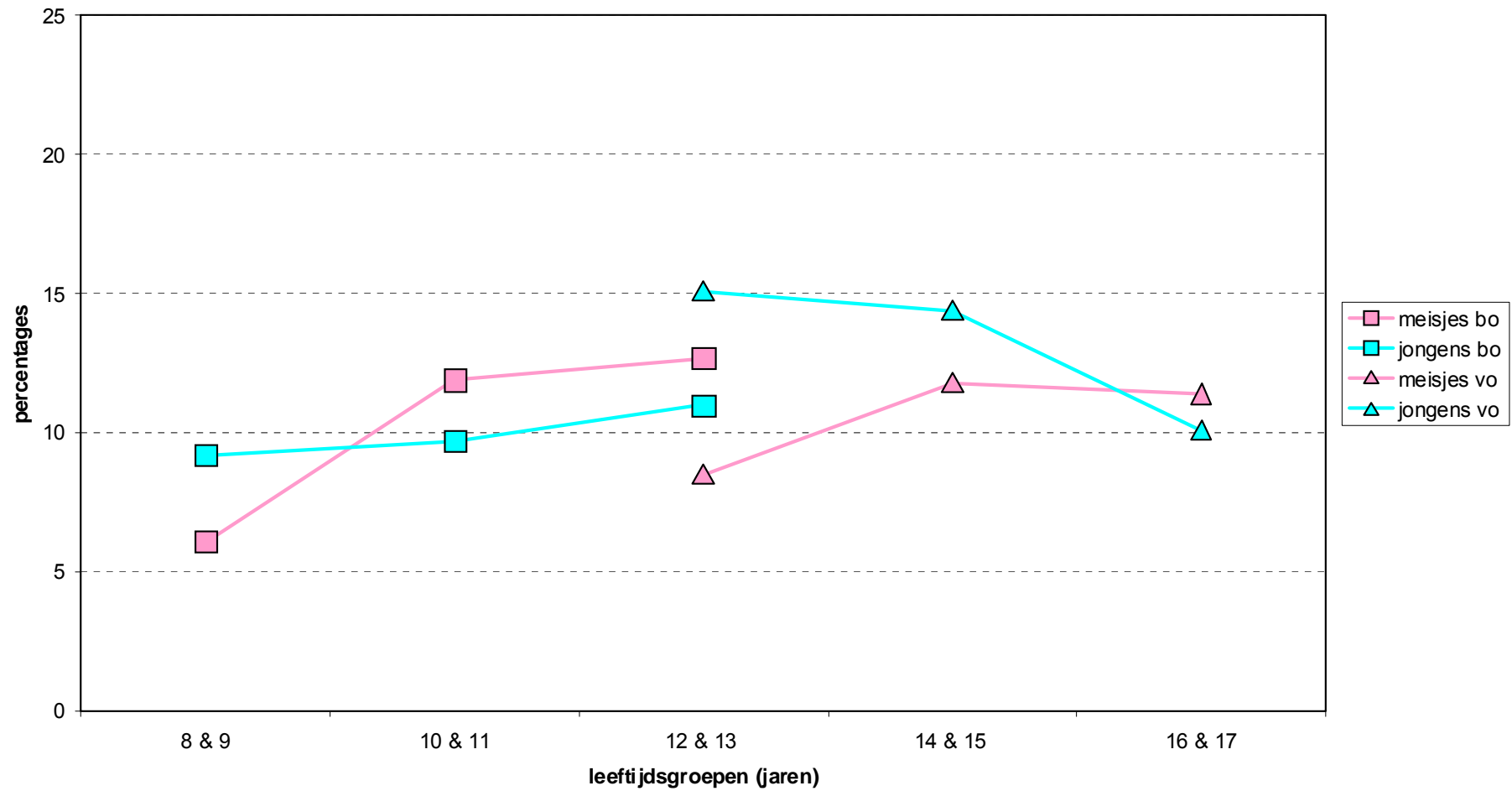
leeftijds- en geslachtsverschillen in percentages daders van pesten
(zelf rapportage)

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

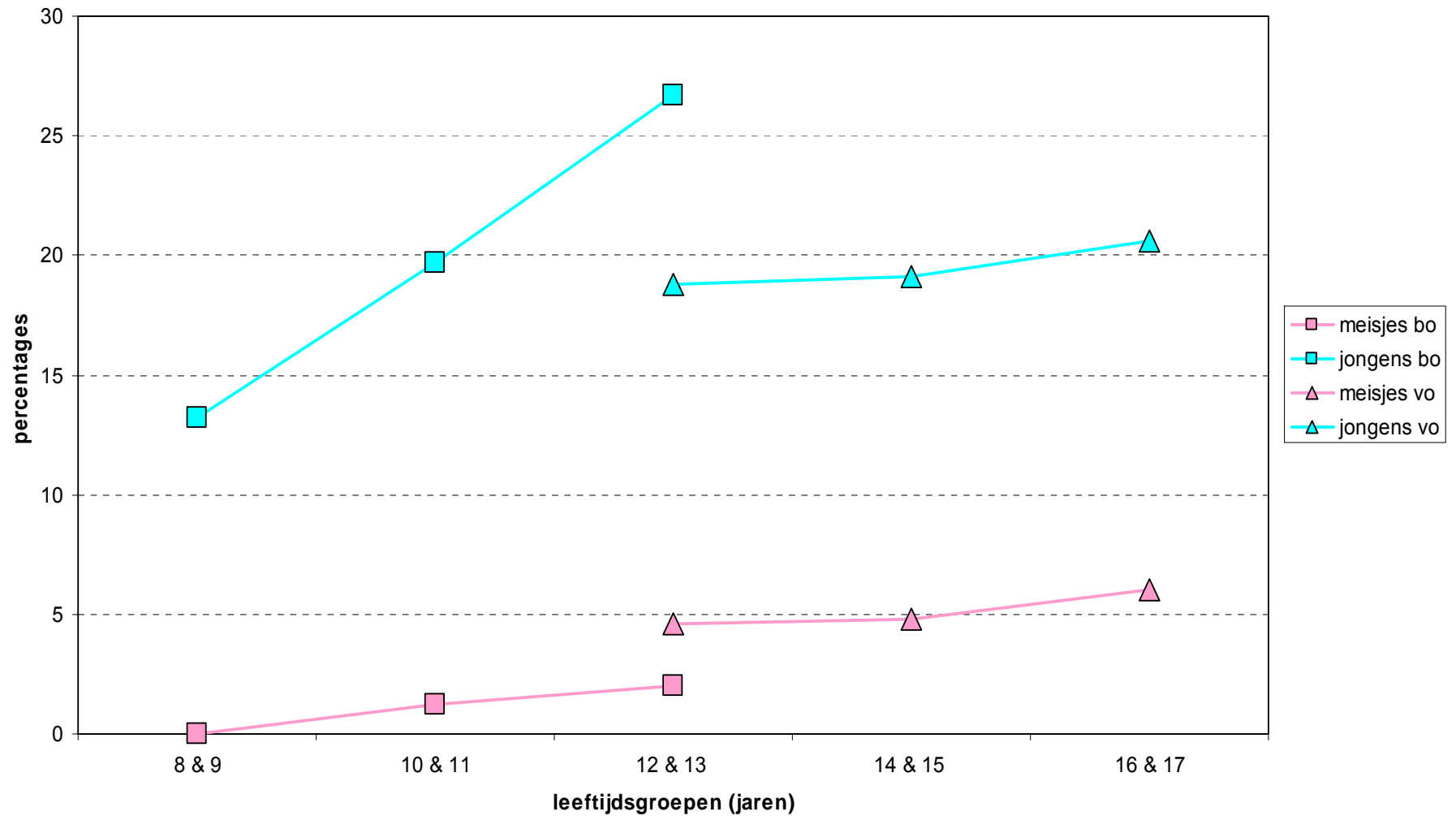
leeftijds- en geslachtsverschillen in percentages slachtoffers van pesten
(rapportage door klasgenoten)

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

leeftijds- en geslachtsverschillen in percentages daders van pesten
(rapportage door klasgenoten)

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

Correlaties tussen zelfoordeel (schaalscore) en het oordeel van klasgenoten (nominaties)

Construct Categorie	Basis- Onderwijs	Voortgezet Onderwijs
Slachtoffer van pesten		
meisjes	.39	.43
jongens	.39	.35
totaal	.39	.38
Dader van pesten		
meisjes	.19	.24
jongens	.30	.26
totaal	.33	.30

(1009 < N < 2391; $p < .001$)

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

Overeenstemming tussen categorieën van betrokkenheid bij pesten op basis van oordelen van klasgenoten en zelf in het basisonderwijs

BASIS ONDERWIJS		Rapportage door klasgenoten				Totaal
		Niet betrokken	Dader	Slacht-offer	Dader en Slacht-offer	
		%				
Zelf-rapportage	Niet betrokken	59.5	6.0	5.1	0.5	71.2
	Dader	5.0	3.0	0.4	0.1	8.6
	Slachtoffer	9.8	1.1	3.8	0.9	15.5
	Dader en Slachtoffer	2.5	0.8	1.0	0.4	4.7
Totaal		76.8	10.9	10.3	2.0	100

$N = 2059 = 100\%$; $W = .35$ ($p < .001$); $Kappa = .22$ ($p < .001$)

Groen: "CFA-Type" ($p < .01$); Rood: "CFA-Antitype" ($p < .01$)

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

Overeenstemming tussen categorieën van betrokkenheid bij pesten op basis van oordelen van klasgenoten en zelf in het voortgezet onderwijs

VOORTGEZET ONDERWIJS		Rapportage door klasgenoten				Totaal
		Niet betrokken	Dader	Slacht-offer	Dader en Slacht-offer	
		%				
Zelf-rapportage	Niet betrokken	61.3	8.1	8.5	0.5	78.3
	Dader	8.6	4.2	0.8	0.0	13.7
	Slachtoffer	2.6	0.3	2.8	0.1	5.7
	Dader en Slachtoffer	1.4	0.3	0.4	0.1	2.2
Totaal		73.9	12.9	12.4	0.8	100

$N = 2373 = 100\%$; $W = .34$ ($p < .001$); $Kappa = .20$ ($p < .001$)

Groen: "CFA-Type" ($p < .01$); Rood: "CFA-Antitype" ($p < .01$)

Samenvatting deel 1:

Kinderen vinden over zichzelf dat:

- meisjes en jongens ongeveer evenveel gepest worden en dat gepest worden afneemt met leeftijd
- Jongens iets meer pesten dan meisjes en dat pesten bij jongens toe neemt met leeftijd, maar dat pesten bij meisjes eerst toe en later af neemt met leeftijd.

Kinderen vinden over hun klasgenoten dat:

- Jongens veel en veel meer pesten dan meisjes

De overeenstemming over de betrokkenheid bij pesten tussen het oordeel over jezelf en het oordeel van je klasgenoten is matig tot laag.

Deel Twee

Stabiliteit en verandering in de betrokkenheid bij pesten

Correlaties tussen betrokkenheid bij pesten in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs

Construct Categorie	Zelf oordeel	Oordeel van klasgenoten
Slachtoffer van pesten		
meisjes	.24	.33
jongens	.24	.51
totaal	.23	.45
Dader van pesten		
meisjes	.29	n.s.
jongens	.37	.37
totaal	.39	.41

(402 < N < 422; $p < .001$)

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

Overeenstemming over categorieën van betrokkenheid bij pesten tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs

TOTAAL		Voortgezet Onderwijs				Totaal
		Niet betrokken	Dader	Slacht-offer	Dader en Slacht-offer	
Basis-Onderwijs	Niet betrokken	59.5	8.7	5.0	1.0	74.1
	Dader	6.7	6.5	1.0	-	14.2
	Slachtoffer	5.7	0.2	3.2	0.5	9.7
	Dader en Slachtoffer	0.2	0.7	1.0	-	2.0
Totaal		72.1	16.2	10.2	1.5	100

$N = 402 = 100\%$; $W = .44$ ($p < .001$); $Kappa = .29$ ($p < .001$)

Groen: "CFA-Type" ($p < .01$);

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

Overeenstemming over categorieën van betrokkenheid bij pesten tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs

Meisjes		Voortgezet Onderwijs				Totaal
		Niet betrokken	Dader	Slacht-offer	Dader en Slacht-offer	
Basis-Onderwijs	Niet betrokken	80.5	4.0	5.4	0.7	90.6
	Dader	-	-	-	-	-
	Slachtoffer	5.4	-	2.0	0.7	8.1
	Dader en Slachtoffer	0.7	-	0.7	-	1.3
Totaal		86.6	4.0	8.1	1.3	100

$N=149 = 100\%$; $W=.31$ ($p < .001$);

Geel: "CFA-Type" ($p < .02$);

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

Overeenstemming over categorieën van betrokkenheid bij pesten tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs **BIJ MEISJES**

Jongens		Voortgezet Onderwijs				Totaal
		Niet betrokken	Dader	Slacht-offer	Dader en Slacht-offer	
Basis-Onderwijs	Niet betrokken	47.0	11.5	4.7	1.2	64.4
	Dader	10.7	10.3	1.6	-	22.5
	Slachtoffer	5.9	0.4	4.0	0.4	10.7
	Dader en Slachtoffer	-	1.2	1.2	-	1.3
Totaal		86.6	4.0	8.1	1.3	100

$N = 253 = 100\%$; $W = .43 (p < .001)$; $Kappa = .26 (p < .001)$

Groen: "CFA-Type" ($p < .01$);

Samenvatting deel 2

Daderschap en slachtofferschap van pesten hebben beiden in het algemeen een matige tot substantiele stabiliteit over een periode van 3 jaar.

Bij slachtofferschap:

- Is het oordeel van klasgenoten veel stabielere dan het zelfoordeel, met name bij jongens
- Zijn er geen sexeverschillen bij zelfoordelen, maar wel bij oordelen van klasgenoten: jongens zijn stabielere dan meisjes

Bij daderschap:

- Is er bij meisjes geen stabiliteit in de oordelen van klasgenoten
- Is er bij jongens geen verschil in de stabiliteit van zelfoordeel en het oordeel van klasgenoten

VU-ACK-symposium 16-02-05

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

Deel Drie

Samenhang met welbevinden en sociaal functioneren

Welbevinden

Als indicator voor de afwezigheid van welbevinden wordt gebruikt: symptomen van depressiviteit

- In het basisonderwijs gemeten met 46 items van de DVK (De Wit, 1987); ($\alpha = .90$)
- In het voortgezet onderwijs gemeten met 13 items uit de scholierenonderzoek RUL (Garnefski & Diekstra, 1992). ($\alpha = .78$)

Samenhang tussen symptomen van depressiviteit en slachtofferschap (1)

	Symptomen van Depressiviteit	
	Basis onderwijs	Voortgezet onderwijs
Slachtofferschap		
Basisonderwijs, Zelfoordeel	.40**	
Basisonderwijs, Oordeel van klasgenoten	.09*	
Voortgezet onderwijs Zelfoordeel		.20**
Voortgezet onderwijs Oordeel van klasgenoten		n.s.

392 < N < 472; **: $p < .001$; *: $p < .05$

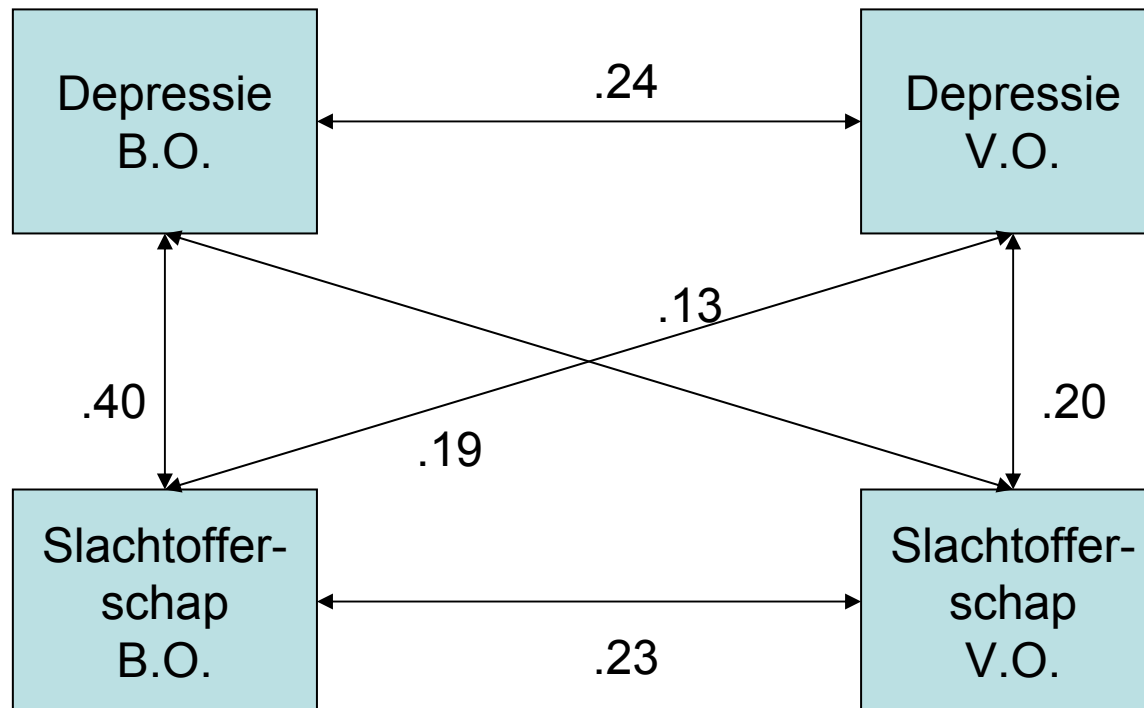
Samenhang tussen symptomen van depressiviteit en slachtofferschap (2)

	Symptomen van Depressiviteit	
	Basis onderwijs	Voortgezet onderwijs
Slachtofferschap		
Basisonderwijs, Zelfoordeel	.40**	.13*
Basisonderwijs, Oordeel van klasgenoten	.09*	n.s.
Voortgezet onderwijs Zelfoordeel	.19**	.20**
Voortgezet onderwijs Oordeel van klasgenoten	n.s.	n.s.

392 < N < 472; **: $p < .001$; *: $p < .05$

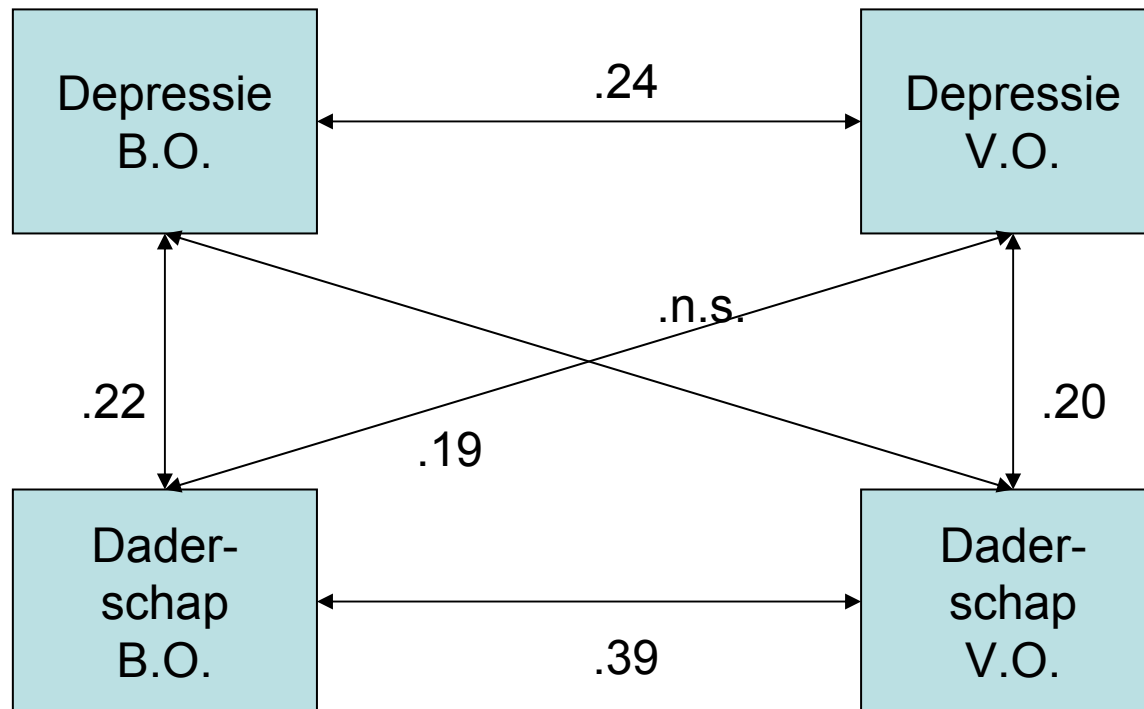

Samenhang tussen symptomen van depressiviteit en slachtofferschap (3)

Samenhang tussen symptomen van depressiviteit en daderschap

Sociaal functioneren van categorieën van ouders in het voortgezet onderwijs.

Zie Tabel 3 op pagina 178 van het artikel van: Scholte, R., Engels, R., Haselager, G.J.T., & De Kemp, R. (2004). Stabiliteit in pesten en gepest worden: associaties met sociaal functioneren op de basisschool en middelbare school. *Pedagogiek*, 24, (2) 171-186.

Belangrijkste conclusies hieruit: De helft van de slachtoffers op de basisschool heeft geen sociale problemen in het voortgezet onderwijs. Stabiele slachtoffers hebben dit wel. Maar hierin wijken zij toch weer niet af van de kinderen die alleen in het voortgezet onderwijs slachtoffer waren. Ze zijn minder geaccepteerd en meer verworpen door klasgenoten, hebben minder vrienden en zijn vaker teruggetrokken. Ze hebben verminderd zelfvertrouwen.

Pesten op school in een longitudinaal perspectief

Sociaal functioneren van categorieën van daders in het voortgezet onderwijs.

Zie Tabel 5 op pagina 180 van het artikel van: Scholte, R., Engels, R., Haselager, G.J.T., & De Kemp, R. (2004). Stabiliteit in pesten en gepest worden: associaties met sociaal functioneren op de basisschool en middelbare school. *Pedagogiek*, 24, (2) 171-186.

Belangrijkste conclusies hieruit:

De helft van de daders in het basisonderwijs gedroegen zich normaal in het voortgezet onderwijs, zij waren geen dader meer. Maar stabiele daders hebben een patroon van sociaal afwijkend gedrag. Het zijn bijna altijd jongens. Zij zijn vaker verworpen door klasgenoten, agressief, en ook zelfverzekerd. Ze geven zelf aan dat ze betrokken zijn bij delinquent gedrag en conflicten hebben met autoriteitspersonen.

Samenvatting deel 3

Een person oriented approach heeft de voorkeur boven een variable oriented approach (m.a.w. Je moet zoeken naar specifieke groepen van leerlingen).

Longitudinale effecten lijken beter tot uitdrukking te komen bij gebruik van zelfbeoordelingen van betrokkenheid bij pesten, dan bij beoordelingen door klasgenoten.

Er is een zeer zwak longitudinaal verband tussen betrokkenheid bij pesten en depressiviteit

Longitudinale verbanden tussen betrokkenheid bij pesten en sociaal functioneren komen voor bij stabiele slachtoffers en daders.

Enige discussiepunten

In longitudinaal onderzoek zijn verschillen tussen categorieën van betrokkenheid bij pesten veel minder indrukwekkend dan in crosssectioneel onderzoek.

Dit illustreert dat individuele verschillen tot uitdrukking komen in interactie met specifieke sociale contexten.

Lange termijn effecten van pesten op welbevinden zijn minder duidelijk dan lange termijn effecten op sociaal functioneren.

Lange termijn effecten zijn bij slachtoffers van pesten minder duidelijk dan bij daders van pesten.